

SCIENCE
PROBLEMS.UZ

ISSN 2181-1342

Actual problems of social and humanitarian sciences
Актуальные проблемы социальных и гуманитарных наук

Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari

10-maxsus
son (5-jild)

2025

SCIENCEPROBLEMS.UZ

IJTIMOIIY-GUMANITAR FANLARNING DOLZARB MUAMMOLARI

№ 5/10 (5) – 2025

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО- ГУМАНИТАРНЫХ НАУК

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

TOSHKENT-2025

BOSH MUHARRIR:

Isanova Feruza Tulqinovna

TAHRIR HAY'ATI:

07.00.00- TARIX FANLARI:

Yuldashev Anvar Ergashevich – tarix fanlari doktori, siyosiy fanlar nomzodi, professor;

Mavlanov Uktam Maxmasabirovich – tarix fanlari doktori, professor;

Xazratkulov Abror – tarix fanlari doktori, dotsent;

Tursunov Ravshan Normuratovich – tarix fanlari doktori;

Xolikulov Axmadjon Boymahmatovich – tarix fanlari doktori;

Gabrielyan Sofya Ivanovna – tarix fanlari doktori, dotsent;

Saidov Sarvar Atabullo o'g'li – katta ilmiy xodim, Imom Termiziy xalqaro ilmiy-tadqiqot markazi, ilmiy tadqiqotlar bo'limi.

08.00.00- IQTISODIYOT FANLARI:

Karlibayeva Raya Xojabayevna – iqtisodiyot fanlari doktori, professor;

Nasirxodjayeva Dilafruz Sabitxanovna – iqtisodiyot fanlari doktori, professor;

Ostonokulov Azamat Abdukarimovich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor;

Arabov Nurali Uralovich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor;

Xudoyqulov Sadirdin Karimovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent;

Azizov Sherzod O'ktamovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent;

Xojayev Azizxon Saidaloxonovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent

Xolov Aktam Xatamovich – iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent;

Shadiyeva Dildora Xamidovna – iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent v.b.;

Shakarov Qulmat Ashirovich – iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent.;

Jabborova Charos Aminovna - iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD).

09.00.00- FALSAFA FANLARI:

Hakimov Nazar Hakimovich – falsafa fanlari doktori, professor;

Yaxshilikov Jo'raboy – falsafa fanlari doktori, professor;

G'aybullayev Otabek Muhammadiyevich – falsafa fanlari doktori, professor;

Saidova Kamola Uskanbayevna – falsafa fanlari doktori;

Hoshimxonov Mo'min – falsafa fanlari doktori, dotsent;

O'roqova Oysuluv Jamoliddinovna – falsafa fanlari doktori, dotsent;

Nosirxodjayeva Gulnora Abdukaxxarovna – falsafa fanlari nomzodi, dotsent;

Turdiyev Bexruz Sobirovich – falsafa fanlari doktori (DSc), Professor.

10.00.00- FILOLOGIYA FANLARI:

Axmedov Oybek Saporbayevich – filologiya fanlari doktori, professor;

Ko'chimov Shuxrat Norqizilovich – filologiya fanlari doktori, dotsent;

Hasanov Shavkat Ahadovich – filologiya fanlari doktori, professor;

Baxronova Dilrabo Keldiyorovna – filologiya fanlari doktori, professor;

Mirsanov G'aybullo Qulmurodovich – filologiya fanlari doktori, professor;

Salaxutdinova Musharraf Isamutdinovna – filologiya fanlari nomzodi, dotsent;

Kuchkarov Raxman Urmanovich – filologiya fanlari nomzodi, dotsent v/b;

Yunusov Mansur Abdullayevich – filologiya fanlari nomzodi;

Saidov Ulugbek Aripovich – filologiya fanlari nomzodi, dotsent;

Qodirova Muqaddas Tog'ayevna - filologiya fanlari nomzodi, dotsent.

12.00.00- YURIDIK FANLAR:

Axmedshayeva Mavlyuda Axatovna – yuridik fanlar doktori, professor;

Muxitdinova Firyuza Abdurashidovna – yuridik fanlar doktori, professor;

Esanova Zamira Normurotovna – yuridik fanlar doktori, professor, O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatgan yurist;

Hamroqulov Bahodir Mamasharifovich – yuridik fanlar doktori, professor v.b.,;

Zulfiqorov Sherzod Xurramovich – yuridik fanlar doktori, professor;

Xayitov Xushvaqt Saparbayevich – yuridik fanlar doktori, professor;

Asadov Shavkat G'aybullayevich – yuridik fanlar doktori, dotsent;

Ergashev Ikrom Abdurasulovich – yuridik fanlari doktori, professor;

Utemuratov Maxmut Ajimuratovich – yuridik fanlar nomzodi, professor;

Saydullayev Shaxzod Alixanovich – yuridik fanlar nomzodi, professor;

Hakimov Komil Baxtiyarovich – yuridik fanlar doktori, dotsent;

Yusupov Sardorbek Baxodirovich – yuridik fanlar doktori, professor;

Amirov Zafar Aktamovich – yuridik fanlar doktori (PhD);

Jo'rayev Sherzod Yuldashevich – yuridik fanlar nomzodi, dotsent;

Babadjanov Atabek Davronbekovich – yuridik fanlar nomzodi, professor;

Normatov Bekzod Akrom o'g'li — yuridik fanlar bo'yicha falsafa doktori;

Rahmatov Elyor Jumaboyevich — yuridik fanlar nomzodi;

13.00.00- PEDAGOGIKA FANLARI:

Xashimova Dildarxon Urinboyevna – pedagogika fanlari doktori, professor;

Ibragimova Gulnora Xavazmatovna – pedagogika fanlari doktori, professor;

Zakirova Feruza Maxmudovna – pedagogika fanlari doktori;

Kayumova Nasiba Ashurovna – pedagogika fanlari doktori, professor;

Taylanova Shoxida Zayniyevna – pedagogika fanlari

doktori, dotsent;

Jumaniyozova Muhayyo Tojiyevna – pedagogika fanlari doktori, dotsent;

Ibraximov Sanjar Urunbayevich – pedagogika fanlari doktori;

Javliyeva Shaxnoza Baxodirovna – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD);

Bobomurotova Latofat Elmurodovna — pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD).

19.00.00- PSIXOLOGIYA FANLARI:

Karimova Vasila Mamanosirovna – psixologiya fanlari doktori, professor, Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti;

Hayitov Oybek Eshboyevich – Jismoniy tarbiya va sport bo'yicha mutaxassislarni qayta tayyorlash va malakasini oshirish instituti, psixologiya fanlari doktori, professor

Umarova Navbahor Shokirovna– psixologiya fanlari doktori, dotsent, Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti, Amaliy psixologiyasi kafedrasini mudiri;

Atabayeva Nargis Batirovna – psixologiya fanlari doktori, dotsent;

Shamshetova Anjim Karamaddinovna – psixologiya fanlari doktori, dotsent;

Qodirov Obid Safarovich – psixologiya fanlari doktori (PhD).

22.00.00- SOTSILOGIYA FANLARI:

Latipova Nodira Muxtarjanovna – sotsiologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston milliy universiteti kafedra mudiri;

Seitov Azamat Po'latovich – sotsiologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston milliy universiteti;

Sodiqova Shohida Marxaboyevna – sotsiologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston xalqaro islom akademiyasi.

23.00.00- SIYOSIY FANLAR

Nazarov Nasriddin Ataqulovich –siyosiy fanlar doktori, falsafa fanlari doktori, professor, Toshkent arxitektura qurilish instituti;

Bo'tayev Usmonjon Xayrullayevich –siyosiy fanlar doktori, dotsent, O'zbekiston milliy universiteti kafedra mudiri.

OAK Ro'yxati

Mazkur jurnal Vazirlar Mahkamasi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi Rayosatining 2022-yil 30-noyabrdagi 327/5-son qarori bilan tarix, iqtisodiyot, falsafa, filologiya, yuridik va pedagogika fanlari bo'yicha ilmiy darajalar yuzasidan dissertatsiyalar asosiy natijalarini chop etish tavsiya etilgan ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan.

“Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari” elektron jurnali 2020-yil 6-avgust kuni 1368-sonli guvohnoma bilan davlat ro'yxatiga olingan.

Muassis: “SCIENCEPROBLEMS TEAM” mas'uliyati cheklangan jamiyati

Tahririyat manzili:

100070. Toshkent shahri, Yakkasaroy tumani, Kichik Beshyog'och ko'chasi, 70/10-uy. Elektron manzil:

scienceproblems.uz@gmail.com

Bog'lanish uchun telefon:

(99) 602-09-84 (telegram).

07.00.00 – TARIX FANLARI

Ismoilov Ubaydulla Mamat o'g'li

SUYIRLITEPA YODGORLIGIDA OLIB BORILGAN ARXEOLOGIK TADQIQOTLAR

VA TOPILGAN AYRIM TANGALAR TAHLILI 11-19

Saidboboyeva Gulzora Nematjonovna

O'ZBEKISTON ELEKTR ENERGETIKA SANOATI RIVOJIDA D.P.ROZITNING O'RNI 20-24

Umarov Sardor Yakubovich

XX ASRNING OXIRI-XXI ASR BOSHIDA GERMANIYA DAVLAT MOLIYASI VA

BIRLASHTIRISHNING MOLIYAVIY OQIBATLARI..... 25-31

Eshonkulov Shaxzod Eshkuvatovich

AHOLINING LOKAL-ETNOGRAFIK GURUHLARI VA ULAR BILAN BOG'LIQ

TOPONIMLAR 32-37

Olimov Nodirbek Anvarjon o'g'li

QO'QON XONLIGI ETNIK HOLATIGA OID MA'LUMOTLAR

(“TARIXI SHOHRUXIY” ASARI MISOLIDA) 38-41

Mo'minov Xusanboy Madaminjonovich, Daminova Mashhuraxon

DAVRIY MATBUOT VA UNING JAMIYAT TARAQQIYOTIDAGI O'RNI..... 42-45

Ahmedov Bahodir Ismailovich

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI ICHKI ISHLAR VAZIRLIGI AKADEMIYASINING

TARIXIY BOSQICHLARI 46-55

Ravshanov Mahmud

ALISHER NAVOIYNING ASARLARIDA RAQAMLI TEXNOLOGIYALARDAN

FOYDALANISH MAHORAT: YECHIMLAR VA ZAMONAVIY YONDASHUV MASALALARI..... 56-59

Asadova Ra'no Baymanovna

O'ZBEKISTON VA HINDISTON O'RTASIDAGI ILM-FAN HAMKORLIGI TARIXI

VA ZAMONAVIY BOSQICHLARI 60-64

Qurbonova Marg'uba

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA TIL SIYOSATI EVOLYUTSIYASI

VA MILLIY IDENTITETNI SHAKLLANTIRISH JARAYONLARI

(1991–2025 YILLAR TAHLILI) 65-68

Kamolova Habiba Muhammadiyevna

SOBIQ SOVET HOKIMIYATI YILLARIDA SHAHRISABZ IQTISODIY

INFRATUZILMASIDAGI ZIDDIYATLI O'ZGARISHLAR 69-74

Ergashev Umar Kuziyevich

XIX ASR OXIRI – XX ASR BOSHLARIDA BUXORO AMIRLIGI G'UZOR BEKLIGI AHOLISI

TARIXI (HARDURI ETNOGRAFIK GURUHI MISOLIDA) 75-79

Ergashev Akhror

THE FACTORS THAT HAVE LED TO INTERNAL CRISES IN PAKISTAN,

AND THE SUBSEQUENT STRENGTHENING OF THE MILITARY'S ROLE

IN THE COUNTRY'S POLITICAL LIFE 80-88

<i>Qurbonov Abbos Shonazarovich</i> SUN'YI INTELLEKT YORDAMIDA ARXIV HUJJATLARINI TAHLIL QILISH: YANGI TARIXIY YONDASHUVLAR	89-93
<i>Esanova Nilufar</i> CHET EL INVESTITSİYALARINING O'ZBEKISTON SANOAT SIYOSATIDAGI O'RNI: XALQARO HAMKORLIK TAJRIBASI ASOSIDA TAHLIL (QASHQADARYO VILOYATI MISOLIDA)	94-97
<i>Askarxodjayev Yaminxon Muxammedovich</i> "MAORIF VA O'QUTG'UCHI" JURNALI "MEHNAT MAKTABI NIMA DEMAK?" MAQOLASIDA O'ZBEKISTON SSRDA AMALIY TA'LIM G'OYASINING DASTLABKI NAZARIY ASOSLARI (1925-YIL, 1-SONI MISOLIDA)	98-105
<i>Ismatova Zulfizar</i> O'ZBEK MILLIY KIYIMLARINING TAVSIFI VA TASNIFI	106-114
<i>Abdualimova Durdona Shavkat qizi</i> G'AZNAVIYLAR QUDRATINING YEMIRILISH NUQTASI.....	115-125
<i>Xadjamuratova Matlyuba Xoshimovna</i> YOSHLARNI IJTIMOYIY HIMOYA QILISH – TADQIQOTLARNING MUHIM YO'NALISHI	126-129
<i>Elboyeva Shaxnoza</i> ILMIY RAHBARLIK VA INNOVATSION BOSHQARUVDA O'ZBEK AYOL OLIMALARINING ROLI	130-134
08.00.00 – IQTISODIYOT FANLARI	
<i>Doniyorova Shaxnoza Doniyorovna</i> O'ZBEKISTON IQTISODIYOTIDA GEOLOGIYA VA YENGIL SANOAT TARMOQLARI O'RTASIDAGI INTEGRATSIYANING RIVOJLANISH ISTIQBOLLARI	135-142
<i>Jumaniyazov Nodirbek Odilbek o'g'li</i> MINTAQA IQTISODIYOTINI BARQAROR RIVOJLANTIRISHDA SANOAT TARKIBIY O'ZGARISHLARIGA TA'SIR ETUVCHI OMILLAR (XORAZM VILOYATI MISOLIDA)	143-151
<i>Sharipova Gulchehra Farhod qizi</i> IMPROVING THE PRACTICAL MECHANISM OF EDUCATION QUALITY MANAGEMENT BASED ON FOREIGN EXPERIENCE: IN THE CASE OF JAPAN	152-157
<i>Nurmurodov Zafarjon Nurmurod o'g'li</i> MARKAZIY OSIYO DAVLATLARIDA MAHALLIY BOSHQARUV TIZIMLARIDA SUN'IY INTELLEKT QO'LLASH TAJRIBASI: O'ZBEKISTON UCHUN XULOSALAR	158-162
<i>Sharopov Nurmuhammad Bobirovich</i> DAVLAT SIYOSATI VA YASHIL IQTISODIYOT: SUBSIDİYALAR, SOLIQ VA RAG'BATLAR	163-166
<i>Ibragimov Nodir Nusriddinovich</i> AGRAR SEKTORNI INNOVATSION RIVOJLANISHNI TA'MINLASHDA EKONOMETRIK PROGNOZLASH USHLARINING TAKOMILLASHTIRILGAN YONDASHUVLARI	167-174

<i>Soxadaliyev Abdurashid Mamadaliyevich</i> CHORVACHILIK MAHSULOTLARI ISHLAB CHIQRISH HAJMINI OSHIRISHDA BOZOR MEXANIZMLARINI RIVOJLANTIRISH.....	175-179
--	---------

09.00.00 – FALSAFA FANLARI

<i>Raupova Ra'no Sohibovna</i> GLOBALASHUV VA AXBOROTLASHGAN JAMIYATDA IBN SINO MEROSIDAN FOYDALANISH.....	180-184
<i>Mamayusupov Umidjon Kurbanovich</i> JAMIYATNI BOSHQARISHDA ILMIY BASHORATNING METODOLOGIK VA PROGNOSTIK VAZIFALARI	185-189
<i>Ergashev Ozodbek Shavkatovich</i> YANGI DAVR G'ARB FALSAFASIDA INSON MUAMMOSI	190-194
<i>Alimova Shaxnoza Xamidovna</i> NOGIRONLIGI BO'LGAN YOSHLARNING JAMIYAT HAYOTIDAGI TO'LAQONLI ISHTIROKI: MUAMMOLAR VA YECHIMLAR	195-205
<i>Tolipov Baxtiyor</i> YOSHLAR IQTISODIY FAOLLIGINING TARIXIY GENEZISI VA RIVOJLANISH OMILLARI	206-211
<i>Rasulov Azizxon Mukhamadqodirovich</i> AXBOROT TIZIMLARI, MAHSULOTLARI VA XIZMATLARIDAN AXBOROT BIZNESI MUHITINI YARATISH ASOSLARI.....	212-218
<i>Abdullayeva Ziyoda Nabiyevna</i> RAQAMLI JAMIYATDA AXLOQIY ISHONCHNI AVTOMATIK BAHOLASH TIZIMI	219-225
<i>Yekubova Mavluda Iskandarovna</i> RAQAMLASHGAN JAMIYATDA KOMMUNIKATIV REALLIK VA KOMMUNIKATIV RATSIONALLIK	226-232
<i>Madraximov Atabek Abduraximovich</i> EKOLOGIK TARBIYA HAMDA BILIM – EKOLOGIK MADANIYAT POYDEVORI	233-238
<i>Рахматов Нуриддин Негкадамович</i> МЕХАНИЗМ РАЗВИТИЯ ДУХОВНО-НРАВСТВЕННЫХ КАЧЕСТВ В ТВОРЧЕСТВЕ ХУСЕЙНА ВОИЗА КАШИФИ	239-243
<i>Axmedova Dilrabo Sa'dullayevna</i> YOSHLAR ORASIDA GIYOHVAND MODDALAR VA SPIRTLILIKLARGA QIZIQISHNING IJTIMOYIY SABAB VA OQIBATLARI	244-247
<i>Xudoykulov Azamat Beshumovich, Saidov Shomahmud Azamat o'g'li</i> INSON FALSAFASI	248-252
<i>Baratova Madina Xasanovna</i> KAMBAG'AL OILA FARZANDLARINING IJTIMOYIY FAOLLIGINI TA'MINLASH: INDIVIDUAL VA IJTIMOYIY OMILLAR	253-259
<i>Ismoilov Maxamadixon Isroilovich</i> IQTISODIY ADOLAT VA FAROVONLIK FALSAFASI: ETIK TAMOYILLAR VA IJTIMOYIY NOMUTANOSIBLIKLAR TAHLILI	260-269
<i>Obidov Asliddin Shavkatovich</i> COSMIC UNITY AND MORAL CONSCIOUSNESS: REINTERPRETING FARGHANI'S COSMOLOGY THROUGH CHITTICK'S LENS	270-274

10.00.00 – FILOLOGIYA FANLARI

<i>Kaniyazova Jupargul Orinbayevna</i> THE RETROSPECTIVE PLOT IN THE SHORT NOVELS OF CH. AITMATOV	275-280
<i>Алиева Эльвина Аметовна, Нуруллаева Дилбар Алиевна</i> СПОСОБЫ ВЫРАЖЕНИЯ СРАВНЕНИЯ НА ЛЕКСИЧЕСКОМ, СЛОВООБРАЗОВАТЕЛЬНОМ И МОРФОЛОГИЧЕСКОМ УРОВНЯХ (НА МАТЕРИАЛЕ РАССКАЗОВ А. И. КУПРИНА)	281-285
<i>Sanaqulova Fayoza</i> REKLAMA MATNLARIDA METAFORA TURLARI VA YONDOSH HODISALAR	286-289
<i>Ruzibayeva Aziza Kahramanovna</i> THE THEME OF EXILE AND ALIENATION IN BYRON'S POETRY	290-293
<i>Norqobilova Nigora Uralovna</i> O'ZBEK VA INGLIZ TILLARIDAGI OLQISH VA QARG'ISH SO'ZLARING LINGVOMADANIY SHARTLANISHI	294-298
<i>Ahmedova Fayyoza Rashidovna</i> O'ZBEKISTONDA ICHKI TURIZM RIVOJLANISHINING INFRATUZILMAVIY, RAQAMLI VA SOTSIOMADANIY DRAYVERLARI	299-306
<i>Elmuratova Zamira Khodjamuratovna</i> SOME PECULARITIES OF ENGLISH, KARAKALPAK AND TURKMEN PROVERBS ABOUT LABOR	307-310

12.00.00 – YURIDIK FANLAR

<i>Sultanova Sabohat Alisherovna</i> FURTHER DEVELOPMENT OF THE INSTITUTE FOR ASSESSMENT OF REGULATORY IMPACT IN THE REPUBLIC OF UZBEKISTAN AS AN ELEMENT OF "SMART REGULATION"	311-317
<i>Qushboqov Shohrux Xasan o'g'li</i> JAZONI IJRO ETISH MUASSASALARINING TURLARI VA ULARNING FUQAROLIK-HUQUQIY MAQOMINING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI BORASIDA AYRIM MULOHAZALAR	318-328
<i>Egamberdiyev Vohidjon Otabekovich</i> JAZONI IJRO ETISH MUASSASALARIDAN OZOD ETILGAN SHAXSLARNI IJTIMOY REABILITATSIYA QILISH VA MOSLASHTIRISH FAOLIYATINI TASHKIL ETISH	329-339
<i>Xushvaqtov O'tkir Temirovich</i> VOYAGA YETMAGANLAR TOMONIDAN SODIR ETILADIGAN JINOYATLAR PROFILAKTIKASI BO'YICHA MILLIY QONUNCHILIK NORMALARI TAHLILI	340-346
<i>Leonid Khvan Borisovich, Zilola Gulimova</i> THE IMPACT OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE IN PUBLIC ADMINISTRATION	347-353
<i>Normatova Shirin Abdalnabiyevna</i> XOTIN-QIZLARGA NISBATAN ZO'RAVONLIKKA QARSHI KURASH BO'YICHA MILLIY QONUNCHILIKDAGI BO'SHLIQLAR TAHLILI	354-362

<i>Каюмова Асаля Султномуродовна</i> ГРАЖДАНСКО-ПРАВОВЫЕ РЕФОРМЫ В УЗБЕКИСТАНЕ: ПРАКТИЧЕСКИЕ РЕЗУЛЬТАТЫ И ПЕРСПЕКТИВЫ	363-368
<i>Abdullayeva Sabohat Asatullo qizi</i> KRIPTOAKTIVLARGA OID JINOYATLAR VA XALQARO HUQUQIY TARTIBGA SOLISH ...	369-377
<i>Imomniyozov Doniyorbek Baxtiyor o'g'li</i> VIRTUAL MULKNING HUQUQIY REJIMI: SUI GENERIS YONDASHUV	378-392
<i>Amonov Zavqiddin</i> ISLOM HUQUQIDA MULKIY HUQUQLAR PARADIGMASI	393-400
<i>Saidmuradov Najmiddin Nabijonovich</i> YUQORI INSTANSIYA SUDLARIDA PROKUROR ISHTIROKINING JINOYAT-PROTSESSUAL JIHATLARI	401-405
<i>Makhmudjanova Mokhirakhon</i> ANALYSIS OF INTERNATIONAL EXPERIENCE IN ENSURING GENDER EQUALITY	406-411
<i>Нормуродова Азиза Азимжон кизи</i> СЕКСУАЛЬНОЕ НАСИЛИЕ С ИСПОЛЬЗОВАНИЕМ ИЗОБРАЖЕНИЙ: ПОНЯТИЕ, ФОРМЫ И ПРАВОВЫЕ АСПЕКТЫ	412-418

13.00.00 – PEDAGOGIKA FANLARI

<i>Utkirov Nusrat</i> BOSHLANG'ICH SINIF O'QUVCHILARIDA HARAKAT SIFATLARINI RIVOJLANTIRISHDA ZAMONAVIY PEDAGOGIK TEXNOLOGIYALAR VA MUAMMOLI- MODULLI YONDASHUVLAR	419-424
<i>Jamolova Shahlo Qobilovna</i> BO'LAJAK FIZIKA FANI O'QITUVCHILARINING KASBIY KOMPETENTLIGINI DASTURIY TA'LIM VOSITALARIDAN FOYDALANIB RIVOJLANTIRISH METODIKASI ("REAL GAZLAR. MOLEKULALARARO O'ZARO TA'SIR. REAL GAZLAR. VAN-DER-VAALS TENGLAMASI" MAVZU MISOLIDA)	425-428
<i>Rasulova Moxidil</i> TIBBIYOT TA'LIMI TIZIMIDA FUNDAMENTAL FANLARNI O'ZLASHTIRISHDA TALABALAR BILIMINI BAHOLASHNING ASOSIY SABABLARI VA DIDAKTIK IMKONIYATLARI	429-438
<i>Ismailov Oybek Abdurasulovich</i> ANESTEZIOLOGIYA FANINI O'QITISHDA ENTRUSTABLE PROFESSIONAL ACTIVITIES (EPA) TEXNOLOGIYASIDAN FOYDALANIB TALABALARGA MALAKAVIY TA'LIM BERISH	439-445
<i>Davlatova Nilufar Vosiljonovna</i> BO'LAJAK IQTISODCHI MUTAXASSISLARNING KREATIV IQTISODIY FIKRLASHINI RIVOJLANTIRISHDA PROBLEMALI VA LOYIHALI O'QITISH TEXNOLOGIYALARI	446-449

Received: 20 October 2025
Accepted: 15 November 2025
Published: 30 November 2025

Article / Original Paper

PERIODICAL PRESS AND ITS ROLE IN SOCIAL DEVELOPMENT

Muminov Khusanboy Madaminjonovich

Department of History and Social science at Andizan State Univercity,
Doctor of Philosophy (PhD) in History, Associate Professor

Daminova Mashhurakhon

2nd year student
Department of History and Social science
at Andizan State Univercity

Abstract. This article covers the concept of the periodical press, its origin, development, and the most popular publications in the world and in Uzbekistan. In addition, information about the role of the press in the development of society in the modern era is presented in a concise manner.

Keywords: press, telecommunications, newspaper, information, society, Rome, enlightenment, culture, printing, internet, globalization, communication, technology.

DAVRIY MATBUOT VA UNING JAMIYAT TARAQQIYOTIDAGI O'RNI

Mo'minov Xusanboy Madaminjonovich

ADU, Tarix va ijtimoiy fanlar fakulteti
Tarix falsafa fan doktori, dotsent

Daminova Mashhuraxon

Andijon davlat universiteti
Tarix va ijtimoiy fanlar fakulteti
2-kurs talabasi

Annotatsiya. Ushbu maqolada davriy matbuot haqida tushuncha, uning kelib chiqishi, rivojlanishi va dunyodagi hamda O'zbekiston hududidagi eng ommabop nashriyotlar yoritilgan. Bundan tashqari, hozirgi davrda matbuotning jamiyat taraqqiyotidagi o'rni haqidagi informatsiyalar mufassal tarzda bayon etilgan.

Kalit so'zlar: matbuot, telekommunikatsiyalar, gazeta, axborot, jamiyat, Rim, ma'rifat, madaniyat, matbaa, internet, globallashuv, muloqot, texnologiya.

DOI: <https://doi.org/10.47390/SPR1342V5SI10Y2025N06>

Kirish. Davriy matbuot – bu jamiyat hayotining barcha jabhalarini yorituvchi, axborot almashinuvi, ijtimoiy ongni shakllantirish va jamoatchilik fikrini ifoda etishda muhim o'rin tutuvchi vositadir. Uning shakllanishi va taraqqiyot bosqichlari insoniyatning madaniy va intellektual rivojlanish yo'lida tutgan o'rni bilan chambarchas bog'liq. Matbuot dastlab axborot tarqatish vositasi sifatida maydonga chiqqan bo'lsa-da, keyinchalik u ijtimoiy institutga aylangan va bugungi kunda global hamjamiyatda hal qiluvchi rol o'ynaydigan kuchli kommunikatsion tizim sifatida shakllangan.

Ushbu maqolada davriy matbuot tushunchasi, uning tarixiy ildizlari va taraqqiyot bosqichlari tahlil qilinadi. Xususan, jahon matbuoti tajribasi bilan bir qatorda, O'zbekiston hududida faoliyat yuritayotgan eng ommabop nashriyotlar faoliyati ham ko'rib chiqiladi. Shuningdek, hozirgi davrda matbuotning ijtimoiy hayot va jamiyat taraqqiyotidagi o'rni, uning axborot maydonini shakllantirishdagi ahamiyati ilmiy asosda tahlil qilinadi. Mazkur tadqiqot orqali matbuotning nafaqat tarixiy ahamiyati, balki hozirgi zamonaviy axborot makonidagi o'rni va istiqbollari ham yoritib beriladi.

Tadqiqot metodlari. Ushbu maqola tarixiy tadqiqotlarning ilmiy obyektivlik, mantiqiy izchillik, qiyosiy tahlil, xronologik izchillik kabi usullari asosida ilmiy adabiyotlarga tayangan holda ilmiy akademik yondashuv bilan yozildi.

Natijalar. Axborot — kishilik hayotining eng muhim ehtiyojlaridan biridir. Insoniyat tarixining har bir bosqichida jamiyat a'zolari bir-birlari bilan ma'lumot almashgan, yangiliklarni bilishga intilgan. Jumladan, matbuot tushunchasi qadimdan mavjud bo'lsada, olimlar ushbu atamani XV asrda ilmiy tushuncha sifatida birinchi bo'lib shakllantirgan. Dastlabki matbuotning ildizlari, mutaxassislar fikriga ko'ra, matbaa yaratilishi bilan bog'liq. XV asrda Germaniyada yashagan Yohannes Gutenberg taxminan 1440-yilda bosma mashina (matbaa) ni ixtiro qilgan. U birinchi marta matbaani ishlatib, 1455-yilda "Bibliya" ni chop etishga erishdi va bu voqea matbuot tarixining boshlanishi deb hisoblandi [1. –B. 280-281].

Matbuot arabcha "matbu" so'zidan kelib chiqqan bo'lib, "bosilgan", "nashr etilgan" degan ma'noni anglatadi. Bir so'z bilan aytganda, matbuot jamiyatdagi barcha ma'lumotlarni chop etib, uni odamlarga yetkazuvchi vositadir. Matbuot chop etilishiga ko'ra 2 guruhga bo'linadi:

1. Davriy
2. Nodavriy

Nodavriy matbuot – muntazam muddatda chiqmaydigan, ya'ni belgilangan vaqt oralig'isiz chop etiladigan bosma nashrdir. Boshqacha qilib aytganda, bir marta yoki zaruriyat tug'ilganda chiqariladigan matbuot turi hisoblanadi.

Davriy matbuot — ma'lum vaqt oralig'ida doimiy ravishda chop etiladigan nashrlar majmuasi bo'lib, ularga gazetalar, jurnallar, byulletenlar va almanaxlar kiradi. Asosan, ilmiy, adabiy, ijtimoiy, siyosiy, madaniy mavzularda materiallar ommaga tatbiq etiladi. Davriy matbuotning ilk namunalari dunyo bo'yicha Rimda mil.avv. 59-yilda Yuliy Sesar tomonidan yaratilgan. Uning nomi "Acta Diurna" (Kundalik ishlari haqida xabarlar) bo'lib, tarixdagi eng qadimgi davriy axborot manbai sifatida talqin etildi [2].

Keyinchalik, vaqt o'tishi bilan davriy matbuot jadallik bilan boshqa o'lkalarga ham yoyilib bordi. Jumladan, VIII asrda Xitoy davlatida qog'ozda chiqarilgan ilk rasmiy axborotnomalardan biri "Dilbao" (Imperator buyrug'i) chop etildi [3]. XV asr oxirida esa Germaniyada bosmaxona ixtiro qilinishi natijasida, matbuotni rivojlantirishiga yanada zamin yaratdi. Angliya ham bu yangilikdan chetda qolmay, 1621-yilda "Corante" nomli ilk ingliz gazetasini ommaga namoyish qildi. Fransiya mamlakati esa 1631-yilda "La Gazette" ni nashr etdi [4]. Rossiya davlati ham 1700-yilda imperator Pyotr I buyrug'i bilan "Ведомости" gazetasini chiqardi va shu asnoda Turkistonga ham matbuot yetib keldi. 1870-yilda o'zbek tilida chiqarilgan "Turkiston viloyatining gazetasini" nomi bilan e'lon qilindi [5]. Shu tariqa davriy matbuot asta-sekin shakllanib, omma e'tiboriga taqdim etila boshladi va uning roli va salmog'i kundan kunga oshib bordi. Bora-bora matbuot kundalik turmushning ajralmas bir qismiga aylandi.

Bugungi kunda matbuotning asosiy vazifasi- xalqni xabardor qilish, ijtimoiy fikrni shakllantirish, ma'naviy tarbiya berish va eng asosiysi, bilimni ommalashtirishdir. Davriy matbuotning bosh maqsadi – odamlarning muayyan voqealarga munosabatini uyg'otish, ijtimoiy muammolarni ko'tarish va ularning yechimiga yo'naltirish, davlat va jamiyat hayotida adolatni ta'minlashga yordam berish, kamchiliklarni tanqid qilib, islohotlarga turtki bo'lish, turli xalqlar, davlatlar o'rtasida axborot almashinuvini kuchaytirish, dunyoqarashni kengaytirish va xalqaro muloqotni rivojlantirish va jamiyat taraqqiyotiga xizmat qilishdan iboratdir.

Har bir jamiyatda matbuot xalq va davlat o'rtasidagi ko'prik vazifasini bajaradi. Har bir ijtimoiy qatlamning madaniy saviyasi, ma'naviy boyligi aynan uning jurnallari va matbuot sifatiga bog'liq. Shunday ekan, eng yaxshi jurnallar – bu xalq fikrini uyg'otuvchi, haqiqatni yorituvchi va insonni ma'naviy boyituvchi matbuot nashrlaridir. Hozirgi zamonda dunyo miqyosida bir qator jurnallar o'zining keng auditoriyasi, mavzu doirasi va obro'si bilan ajralib turadi. Masalan, "Time"- (AQSh) siyosiy va ijtimoiy jurnal bo'lib, xalqaro voqealarni tahlil qiladi. "National Geographic" -(AQSh) tabiat, fan, sayohat sohalarida eng mashhuridir. "Forbes"- (AQSh) iqtisodiyot va biznes dunyosini yoritadi. "The Lancet" – (Buyuk Britaniya) tibbiyot va sog'liqni saqlashda eng mukammal sanaladi [6]. Bu jahon miqyosidagi jurnallar o'z sohasi bo'yicha nufuzli, ilmiy va tahliliy maqolalar chop etadigan nashrlar bo'lib, ular global miqyosda ilm, siyosat, madaniyat va texnologiyalar rivojiga katta ta'sir ko'rsatadi. Shuni ham ta'kidlab o'tmoq joizki, O'zbekiston ham matbuot sohasi bo'yicha boy tarixga ega. Mustaqillikdan so'ng jurnallar erkin fikr, madaniyat, ilm-fan, adabiyot rivojiga xizmat qilmoqda. Misol uchun, "Sharq yulduzi" – adabiyot va san'at borasida; "Guliston" – madaniyat va siyosatga bag'ishlangan; "Mushtum" – satira va yumor yo'nalishida mashhur; "Yoshlik" – yosh ijodkorlarga maydon yaratadi; "Saodat" – oila, ayollar hayoti va tarbiya masalalariga e'tibor qaratadi. Qisqa qilib aytganda, hozirda barcha jurnallar jamiyat tafakkurining, madaniyat va taraqqiyotning rivojlanishiga yo'l ochadi.

Xulosa. Zamonaviy davrda davriy matbuot nafaqat an'anaviy bosma nashrlar ko'rinishida, balki elektron va raqamli formatda ham jadal sur'atlar bilan rivojlanmoqda. Bu esa insonlarga ommaviy axborot vositalari orqali yanada ko'proq ma'lumotlarni tez va oson olish imkonini bermoqda. Axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining keskin taraqqiyoti, global Internet tarmog'ining ommalashuvi va raqamli platformalarning kundalik hayotga chuqur kirib borishi natijasida matbuot sohasi tubdan o'zgarishlarga yuz tutmoqda. An'anaviy gazetalar va jurnallarning elektron shakllari, onlayn axborot portallari, ijtimoiy tarmoqlardagi media-kontentlar, multimedia platformalar orqali taqdim etilayotgan yangiliklar – bularning barchasi zamonaviy matbuotning yangi bosqichga ko'tarilganidan dalolat beradi.

Ushbu o'zgarishlar matbuotning axborot yetkazishdagi tezkorligi, qamrov doirasi va auditoriyaga ta'sirchanligini sezilarli darajada oshirdi. Endilikda matbuot nafaqat hodisalarni yorituvchi vosita, balki voqealarning kechishiga bevosita ta'sir ko'rsatadigan kuchli ijtimoiy institutga aylangan. Ayniqsa, raqamli jurnalistikaning rivojlanishi bilan birga, interaktivlik, real vaqt rejimidagi axborot almashinuvi, multimedia formatlaridan foydalanish imkoniyatlari jurnalistika mazmuni va metodologiyasini boyitdi. Shu bilan birga, sun'iy intellekt, algoritmik yangiliklar tizimi (AI news), katta ma'lumotlar (big data) va analitik platformalar matbuot faoliyatini ilmiy asosda olib borish imkonini bermoqda.

Bu jarayonlar natijasida jamiyatda axborotga bo'lgan ehtiyoj yanada ortib, shaffoflik, oshkoralik, ijtimoiy faollik va tanqidiy fikrlash madaniyatining shakllanishi jadallashmoqda. Axborot jamiyatining shakllanishida matbuot vositalarining o'rni beqiyos bo'lib, ular nafaqat axborot tarqatuvchi, balki jamiyatni birlashtiruvchi, mafkuraviy xavfsizlikni ta'minlovchi, ijtimoiy va madaniy jarayonlarni boshqaruvchi vosita sifatida ham harakat qilmoqda.

O'zbekiston tajribasida ham matbuotning bu boradagi o'rni tobora kuchayib bormoqda. Mamlakatda so'z erkinligi, ochiqlik va axborotga bo'lgan erkin kirish imkoniyatlarining kengaytirilishi bilan birga, elektron OAV sonining ortishi, ijtimoiy tarmoqlar orqali axborot almashinuvining faollashuvi matbuotning ijtimoiy hayotdagi ta'sirini yanada kuchaytirmoqda. Ayniqsa, ijtimoiy masalalarning ommaviy muhokama qilinishi, fuqarolik jamiyatining shakllanishiga xizmat qilayotgan media loyihalar, yosh jurnalistlarning faoliyati va xorijiy tajribalarni o'rganishga bo'lgan intilish – bularning barchasi matbuotning zamonaviy jamiyat taraqqiyotidagi rolini yana bir bor tasdiqlaydi.

Xulosa qilib aytganda, matbuot – bu oddiygina axborot tarqatish vositasi emas, balki ijtimoiy ongni shakllantiruvchi, ma'naviy-ma'rifiy qadriyatlarni mustahkamlovchi, fuqarolik pozitsiyasini rivojlantiruvchi va eng muhimi, demokratik jamiyat poydevorini barpo etuvchi kuchdir. Har qanday taraqqiy etayotgan jamiyatda matbuotning o'rni strategik ahamiyat kasb etadi. U madaniyat, ma'rifat, erkin fikr va jamoatchilik nazoratining ajralmas qismi bo'lib, jamiyatni barqaror rivojlantirish va mustahkamlash yo'lida muhim omil hisoblanadi.

Adabiyotlar/Литература/References:

1. Yo'ldoshev M. O'zbekiston milliy ensiklopediya, - Toshkent: Davlat ilmiy – 2002.
2. Qodirov A. Tarixda matbuot taraqqiyoti, - Toshkent: Fan va texnologiya – 2012.
3. Britannica online encyclopedia. URL: www.britannica.com
4. Yo'ldoshev Sh. Jurnalistika nazariyasi va amaliyoti, - Toshkent: Innovatsiya-ziyo -2015
5. Jo'rayev M.; Jo'rayev N. O'zbekiston jurnalistika tarixi, - Toshkent: O'zbekiston – 2004.
6. Columbia Journalism Review. URL: <https://www.cjr.org/>

SCIENCEPROBLEMS.UZ

IJTIMOIIY-GUMANITAR FANLARNING DOLZARB MUAMMOLARI

№ S/10 (5) – 2025

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО- ГУМАНИТАРНЫХ НАУК

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

“Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari” elektron jurnali 2020-yil 6-avgust kuni 1368-sonli guvohnoma bilan davlat ro'yxatiga olingan.

Muassis: “SCIENCEPROBLEMS TEAM”
mas'uliyati cheklangan jamiyati

Tahririyat manzili:

100070. Toshkent shahri, Yakkasaroy tumani, Kichik Beshyog'och ko'chasi, 70/10-uy. Elektron manzil:

scienceproblems.uz@gmail.com

Bog'lanish uchun telefon:

(99) 602-09-84 (telegram).